

IVAN DOROVSKÝ

JUBILEUM SLAVISTY MILANA GJURČINOVA

Na 13. mezinárodním sjezdu slavistů v slovinské Lublani v roce 2003 byl zvolen předsedou prezidia Mezinárodního komitétu slavistů akademik Milan Gjurčinov. Od samého začátku se ujal příprav na následující setkání slavistů, které se poprvé v dějinách konalo v Makedonské republice. 14. mezinárodní sjezd slavistů proběhl ve dnech 10. až 14. září 2008 v staroslavném Ochridu na březích Ochridského jezera.

Akademik Milan Gjurčinov, který patří k nejvýznamnějším současným makedonským slavistům a rusistům, se narodil 28. července 1928 v Bělehradě, kde pracoval jeho otec jako stavební inženýr. Po maturitě v roce 1946 se zapsal ke studiu jihoslovanských literatur na univerzitě ve Skopji, odkud po třech letech přešel na Filozofickou fakultu Bělehradské univerzity, kde na základě diplomové práce o románu F. M. Dostojevského absolvoval ruský jazyk a literaturu.

Od počátku svého odborného růstu se M. Gjurčinov soustředil na studium makedonské a ruské literatury. Jako asistent byl v roce 1957 poprvé na několikaměsíčním studijním pobytu v Moskvě, později také v Paříži. V roce 1960 obhájil doktorskou disertaci o životě a díle A. P. Čechova. O rok později byl jmenován docentem, v roce 1966 mimořádným a v roce 1972 řádným profesorem nové ruské literatury. Na 6. mezinárodním sjezdu slavistů v Praze v srpnu 1968 přednesl referát o avantgardě v nové makedonské literatuře. O rok později proslovil na katedře slavistiky Karlovy univerzity dvě přednášky o současné makedonské literatuře a o literaturách jihoslovanských národů. Seznámil se u nás mj. s prof. dr. Zdeňkem Mathauserem, který mu poskytl rukopisy dopisů Mariny Cvetajevové Borisi Pasternakovi. Ty pak M. Gjurčinov s patřičným odborným komentářem a poznámkovým aparátem v roce 1974 vydal. Byl to tenkrát jedinečný záslužný čin.

Na základě důkladného studia ruské klasické a moderní ruské literatury se M. Gjurčinov postupně profiloval a stal se z něho v Makedonii, v tehdejší jugoslávské federaci i v Evropě jedinečný znalec literárního díla zejména F. M. Dostojevského, A. P. Čechova, B. Pasternaka a dalších ruských literárních osobností, jimž věnoval samostatné knižní monografie nebo rozsáhlé studie psané makedonsky, srbocharvátsky, rusky nebo francouzsky. Poukázal v nich mj. na *smysl a význam etických myšlenek* v jejich díle, podal charakteristiku jejich poetiky, srovnával je vzájemně a s jinými evropskými tvůrci. Zvláštní pozornost věnoval teoretickému odkazu Michaila Bachtina, literárně teoretickým otázkám, kulturní identitě a kulturnímu pluralismu. V roce 2002 se zúčastnil mezinárodní konference o moderně, avantgardě a postmoderně v Brně, na níž vystoupil s referátem o ruské avantgardě a modernismu v makedonské literatuře. Zvláštní soubor studií věno-

val Gjurčinov jugoslávskému meziliterárnímu společenství. Jako člen mnoha mezinárodních literárních a kulturních společností a asociace pro studium díla F. M. Dostojevského se seznámil a sblížil mj. také s americkým vědcem českého původu René Wellkem.

M. Gjurčinov přijal teoretické a metodologické principy slovenské komparatistické školy, spolupracoval s D. Ďurišinem a přispěl do jeho kolektivních monografií. Akceptoval teorii o dvojdomosti a biliterárnosti a v několika statích ji rozpracoval pro makedonskou literaturu. Právě ta je druhou oblastí Gjurčinovova vědeckého zájmu. Od samého počátku své vědecké dráhy systematicky sledoval a v denním a periodickém tisku kriticky hodnotil makedonskou prozaickou a básnickou produkci, referoval o ní na domácích, jugoslávských i mezinárodních konferencích a sympoziích. Své literárně kritické stati, *svědectví*, přehledy, analýzy a úvahy o makedonské literatuře pak postupně vydal v několika knižních souborech, z nichž dvě rozsáhlé monografie si zaslouží, abychom je uvedli: *Sovremena makedonska kniževnost* (1983) a dvousvazková *Nova makedonska kniževnost* (1996).

V rozsáhlejších teoreticky pojatých studiích Gjurčinov uvažoval mj. o tzv. urychlené estetické evoluci v makedonské literatuře, o genezi a vývoji a typologických zvláštích makedonského románu. Jako literárně vysoce vzdělaný kritik, který si na základě literárně kritického myšlení v Evropě vytvořil vlastní kritéria, Gjurčinov prosazoval ve svých kritických analýzách a syntézách jak v makedonském prostředí, tak také v širším rámci jugoslávského poválečného meziliterárního společenství všechno to, co je v literatuře moderní a umělecky hodnotné. Přitom vždycky vycházel ze svého správného přesvědčení, že umělecké dílo je třeba hodnotit pozitivně nikoli pouze proto, že je národní, nýbrž výhradně proto, že má umělecké hodnoty.

Milan Gjurčinov má průkopnické zásluhy na rozvoji literárně kritického a literárně teoretického myšlení ve své zemi. Na filologické fakultě skopské univerzity založil v roce 1980 katedru obecné a srovnávací literatury, kterou celých pět let také vedl. Přednášel na ní mj. o teorii a o hlavních metodologických směrech při studiu literatury. Vychoval četné žáky a následovníky.

Nejprve jako člen korespondent (od 1988) a poté jako řádný člen Makedonské akademie věd a umění (od 1994) M. Gjurčinov vypracoval několik nosných vědeckých projektů, jejichž hlavním záměrem bylo studium makedonské literatury a kultury v širším jihoslovanském, balkánském, mediteránním a evropském duchovním a kulturním kontextu.

V tomto krátkém jubilejním příspěvku nemůžeme podrobněji a důkladněji analyzovat všechny makedonistické, jugoslavistické a šířeji slavistické práce akad. M. Gjurčina a pojednat o nich. Zmíníme se ještě pouze o dvou jeho knihách, které mají širší společenský a obecně kulturní dosah. V *intelektuální autobiografii* (jak zní podtitul) *Osvojení skutečnosti* (2000), v níž jako by chtěl potvrdit Sartrovu myšlenku, že *člověk není nic jiného než to, co sám ze sebe udělal*, tvůrce odhaluje sám sebe, zejména pak v pohledech zpět zjišťuje, že se jeho život již od studentských let intenzivně a bouřlivě vyvíjel ve světě literatury, s níž se „přátelil“ a s níž a v níž žil. Ve své autobiografii věnoval M. Gjurčinov dosti místa „literárním zápasům“, bouřlivým diskusím mezi tzv. realisty a modernisty, mezi dogmatiky a těmi, kteří prosazovali svobodu myšlení.

V Gjurčinovově autobiografii se velmi plasticky, přehledně, chronologicky a tematicky odráží padesát let makedonské a společné jugoslávské historie, v níž se budoval i bořil společný politický, společenský, literární a kulturní život a v níž se odehrávaly autorovy vlastní prožitky a soukromé osudy mnoha občanů jugoslávské federace.

Druhá Gjurčinovova kniha, o níž se chci krátce zmínit, nese název *Slovo do nepohody* (2003, Zbor vo nevremeto). Dokazuje, že tento eminentní makedonský a jugoslávský in-

telektuál je neustále přítomen v každodenním životě své země, že ho zneklidňují mnohé nepříznivé jevy ve veřejném a kulturním životě. Zařadil totiž do ní výběr ze svých statí, kritických ohlasů, reakcí a rozhovorů, které uveřejnil v denním a periodickém tisku od roku 1989.

Rozsáhlé literárně kritické a literárně historické dílo jubilanta Milana Gjurčinova vyšlo v roce 2008 v deseti objemných svazcích, které byly prezentovány na 14. mezinárodním sjezdu slavistů. Účastníci mu vzdali hold a vyjádřili mu dík za dobře organizovaná sjezdová jednání, za přátelskou atmosféru, kterou vytvořil, za vše, co vykonal pro makedonskou, jihoslovanskou a evropskou literární vědu a kulturu, pro poznání makedonské literatury a kultury ve světě.

